

Zgodovina naših trgov in mest.

21. Vrhnika.

(304 m, 1725 prebivalcev.)

Vrhnika je največji in najlepši trg na Notranjskem in poleg Ljubljane najstarejši trg na Kranjskem. Od prastarih časov pa do zgradbe južne železnice je bila Vrhnika najvažnejša trgovska postojanka v deželi. Z otvoritvijo železniške proge Ljubljana—Vrhnika 25. julija 1899 je trg zopet veliko pridobil. Na Vrhniki je bila pivovarna; namesto nje zdaj tvornica konserv; v bližini so velike opekarne in je bila tudi tvornica za parkete in harmonije, a danes poslednjih ni več. Tudi v bližnjem Verdu je tvornica za parkete. Nedaleč od Vrhnike je vas Mivke, kjer so v bližini trije večji izvirki Ljubljaniče.

Na Vrhniki je sedež okrajne sodnije, ki spada pod ljubljansko okrajno glavarstvo, ter sedež dekana za vrhniško dekanijo. Občina Vrhnika šteje 6049 prebivalcev. K njej spadajo poleg trga še vasi: Bevke (362), Blatna Brezovica (297), Drenova gorica (198), Lesno brdo (171), Hrib (581), Ligojna mala (159), velika (217), Mivke (64), Podlipa (265), Stara Vrhnika (479), Sinja gorica (180), Verd (607), Zaplana (421), Žažar (184) in Bistra (137). Župnija šteje 5820 duš; oskrbuje jo dekan-župnik s tremi duhovnimi pomočniki: dva kaplana in ekspozit v Bevkah.

Trg ima osemrazredno osnovno šola za dečke in osemrazredno za deklice. Za dečke je dvorazredna obrtnonadaljevalna šola in gospodinjstva šola za deklice, ki pa ni stalna. Vrhniska duhovščina poučuje verouk na dvorazredni šoli v Blatni Brezovici in na dvorazrednici na Drenovem griču in v Veliki Ligojni na enorazrednici.

Temeljni kamen župnijski cerkvi sv. Pavla so blagoslovili 2. julija 1850. Cerkveni govor je imel semeniški spiritual Jurij Volc, sv. opravilo je izvršil vrhniški dekan Andrej Pečar. Cerkev je slovesno blagoslovil ljubljanski knezoškof Anton Alojzij Wolf 17. oktobra 1852.

Ko so leta 1851 podrli do tal staro cerkev, se je zasledil v temelju sled treh na tem mestu zidanih cerkva. Prvotna cerkev je obsegala približno le kor (presbiterij) stare cerkve. Kdaj se je ta zidala, o tem ni nikjer nobenega poročila. Dasi spada vrhniška naselbina v prastaro dobo, cerkve sv. Pavla ne moremo pomakniti ne v starokrščansko dobo, ne v dobo pokristjanjevanja Slovencev v 8. in 9. stoletju. Sv. Pavel ni imel svojega praznika, tudi se ni častil posebej, ampak skupno s sv. Petrom (Stegenšek, Gornji grad 208). Vrhnika je spadala prvotno pod šentpeter v Ljubljani. Mogoče so zidali cerkev sv. Pavla šele v poznejši dobi, ko je šentpeterski župnik poskrbel, da so dobili na Vrhniki duhovnika, kar se je moralo zgoditi v zgodnjem srednjem veku, morda okrog 1290. Ni nam mogoče misliti, da bi bil toliko živahen trg, kakor je bila od nekdaj Vrhnika, v dušnopastirskem oziru preveč dolgo zapuščen.

Druga cerkev je bila zidana takrat, ko se je Vrhnika ločila od šentpetra kot samostojna župnija. Zgodilo se je to leta 1408. (Letopis Mat. Slov. 1905, 8.)

Tretjo cerkev so zidali leta 1628. Cerkev je to leto pogorela. Dne 27. aprila 1628 je blagoslovil ljubljanski škof temeljni kamen za novo cerkev sv. Pavla. Ohranjeno je pismo, ki je bilo zazidano v kamnu. Poleg požara omenja pismo, da je bila cerkev preveč tesna in majhna za toliko število ljudi; pove tudi, da je v tem času pretresala vso Evropo grozota vojske, katero je povzročil verski razkol v Nemčiji. Misli na strašno tridesetletno vojsko l. 1618—1648. (Mittheil. 1854, 15.)

(Dalje.)